

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВІДРОДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Український державний університет залізничного транспорту

Анотація: в статті висвітлено зміни, які відбулися на підприємствах України під час збройної агресії росії, виділено основні проблеми українського бізнесу в умовах воєнного стану, підкреслено про необхідність його підтримки з боку держави.

Ключові слова: український бізнес, релокація бізнесу, міграція робочої сили, адаптація бізнесу, бізнес-стратегія.

Після другої світової війни в нашій країні, як і в інших країнах Європи, не було такого руйнування міст та населених пунктів, підприємств, об'єктів інфраструктури та такої втрати людських ресурсів. З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України втрати людських та матеріальних ресурсів сягають понад 700 млрд. дол. США. За місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території країни тривають. Для відновлення економіки й усіх сфер життєдіяльності України потрібно не тільки залучити найкращий світовий і вітчизняний досвід, іноземні інвестиції, забезпечити перехід вітчизняного господарства на сучасні стандарти господарювання, а й створити новий механізм планування, організації та інтегрованого управління відновленням держави, її регіонів, галузей господарювання і сфер життєдіяльності для забезпечення на десятки років найвищого рівня інноваційно-технологічного прогресу та конкурентоспроможності всіх об'єктів і процесів у нашій країні. [1]

За даними Центру розвитку інновацій з 24 лютого близько 50% підприємств припинили або майже припинили свою діяльність. Тільки 4,5% підприємств збільшили обороти, порівнюючи з довоєнним періодом. Більшість українських підприємств знаходять ресурси та продовжують підтримувати державу, близько 70% з них займається волонтерською діяльністю.

Чимало підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак навіть той бізнес, який відносно далеко від обстрілів, потерпає через проблеми з логістикою та нестачу сировини. Компаніям представникам інтелектуальних та креативних професій легше виїхати та відновити роботу у відносно безпечному місці. Але підприємствам аграрного сектору, виробничим та логістичним підприємствам це зробити важче або практично неможливо оскільки вони мають територіальну прив'язку, тож вони обмежені в мобільності [2]. Переважно релокація бізнесу відбувається зі Сходу України – 39,7% підприємств планують або здійснили релокацію в Україні чи за кордон. В інших регіонах від 80% до 90% бізнесу не здійснювали релокацію. Більшість підприємств, які змушені здійснити релокацію, роблять це виключно або переважно в Україні, за кордон релокувалося менше ніж 2% підприємств зі Сходу, Заходу та Центру України. Релокація сприяє відновленню роботи, створенню регіональних кластерів та відкриттю для бізнесу нових ринків.

Російська агресія в Україні надала поштовх найшвидшому вимушеному переміщенню населення з часів Другої світової війни. Рятуючись від бойових дій за межі нашої країни виїхало понад 5,23 млн. біженців до сусідніх країн, а саме у Польщу, Німеччину, Румунію, Молдову, Угорщину та Словаччину. Близько 2,75 млн. з загальної кількості біженців – особи працездатного віку; 43,5 % з них, або 1,2 млн., раніше мали роботу, яку втратили або залишили. За оцінками МОП, у поточній ситуації активної фази конфлікту порівняно з ситуацією до конфлікту втрачено 4,8 млн. робочих місць, що становить 30% робочих місць, які існували в Україні до початку конфлікту. Стосовно змін, що відбулися з кадровим потенціалом підприємств, можна сказати наступне: 20% персоналу було скорочено, 20% - відправлено у відпустку, 27% робітників було скорочено заробітні плати [3].

Міграція висококваліфікованої робочої сили є досить великою проблемою для України, що може перерости у національну катастрофу. Найголовнішим задля швидкого відновлення економіки є забезпечення робочими місцями та можливостей гідної зайнятості.

Серед головних проблем підприємств були названі зростання цін на сировину або матеріали (62%), складнощі з перевезенням товарів Україною (47%), а також зменшення попиту на продукцію або послуги (36%)[4].

Серед основних проблем, які не дозволяють відновлюватися та розвивати бізнес під час війни - мала кількість платоспроможних клієнтів, непрогнозованість розвитку ситуації в країні та відсутність достатнього капіталу.

Однак, навіть в таких надскладних умовах бізнес повинен працювати там, де це можливо, платити податки та давати країні ресурс для продовження оборони.

Це пов'язано перш за все з урядовою програмою стимулювання розвитку підприємництва - шляхом надання на період з 1.04.2022 до припинення або скасування дії воєнного стану:

- права на використання спрощеної системи оподаткування бізнесу (ФОП та юридичним особам) з оборотом до 10 млрд. грн.;

- зменшено ставку єдиного податку з 5% до 2% від обороту без ПДВ;

- звільнення від сплати єдиного податку платників 1 та 2 груп;

- звільнення від плати за землю та екологічного податку на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або які були тимчасово окуповані збройними формуваннями агресора та інше [5].

Наразі понад 30% українського бізнесу вже адаптувалися до нових реалій і мають бізнес-стратегію та бізнес-план розвитку. На Заході України найбільший відсоток бізнесу (37,7%), які мають стратегію, налагодили базові процеси, а деякі почали адаптуватися до неї. Проте близько 50% бізнесу по всій Україні ще досі в процесі роздумів та інтуїтивного управління (від 46,6% у Центрі України до 58,9% на Сході) [4].

Національний бізнес поступово оговтується від шокового стану, спричиненого початком війни. Порушення традиційних логістичних ланцюжків значно вплинуло на постачання сировини та на спроможність підприємств працювати на повну силу. І доки тривають активні бойові дії на сході країни про повне відновлення маршрутів та ланцюжків постачання говорити важко.

Україна зараз перебуває у важкому економічному становищі у зв'язку з війною. З одного боку, важливо підтримувати роботу бізнесу та економіки, а з іншого - необхідно фінансувати армію та соціальні видатки. Через це виникає очевидний конфлікт між державою та представниками бізнесу, який необхідно вирішувати шляхом діалогу.

Пошук збалансованих шляхів виходу з економічної кризи допоможе і наповнити бюджет, зокрема шляхом вирішення проблем з логістикою та експортом, і побудувати оптимальну модель системи оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Редкін О.В., Чайкіна А.О. Новий механізм управління інноваційно-високотехнологічним відновленням України внаслідок військових дій // Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євро інтеграції: Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Полтава, 03 листопада 2022 р., С. 58-60
2. Бізнес в умовах війни: що заважає підприємцям працювати. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/stalo-vidomo-yak-ukrajinskiy-biznes-ogovtuyetsya-vid-pershogo-shoku-viyini-novini-ukrajina-11874339.html> (дата звернення 16.01.2023)
3. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>(дата звернення 14.01.2023)
4. Український бізнес в умовах війни»: відновлення виробництва і проблеми невизначеності/ URL: <https://ucci.org.ua/press-center/business-news/ukrayinskii-biznes-v-umovakh-viini-vidnovlennia-virobnitstva-i-problemi-komunikatsiyi-z-vladoiu>
5. Відродження українського бізнесу в умовах війни: аналітика за 2 місяці URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14850>
6. Стан та потреби бізнесу в Україні: регіональні тенденції, літо 2022. URL: <https://cid.center/state-and-needs-of-business-in-ukraine-regional-trends-summer-2022/>(дата звернення 15.01.2023)

Волохова Інна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, публічного управління та HR-технологій, Український державний університет залізничного транспорту, Харків, e-mail: invo76@ukr.net

Лук'янова Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, публічного управління та HR-технологій, Український державний університет залізничного транспорту, Харків, e-mail: lukyanova-elena@ukr.net

Volokhova Inna V., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Public Administration and HR Technologies, Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv, e-mail: invo76@ukr.net

Lukjanova Olena M., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Public Administration and HR Technologies, Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv, e-mail: lukyanova-elena@ukr.net